

**ALMANYA 'NIN BİRLEŐMESİNİN 20. YILI:
EKONOMİ POLİTİKALARININ BAŞARISI AÇISINDAN
BİR DEĞERLENDİRME**

Ömer ŐANLIOĐLU
Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi
omersanlioglu@erciyes.edu.tr

**20th YEAR OF THE UNIFICATION OF GERMANY: AN
ASSESSMENT IN TERMS OF THE SUCCESS OF
ECONOMIC POLICIES**

Abstract

The economic policies implemented after the unification of Germany on 3rd of November 1990 have not been adequately investigated in the Turkish economic literature. The purpose of this study is to evaluate the success of the economic polices pursued after the unification and to find out the causes of why the targeted degree of integration could not be achieved. In particular, it tries to determine to what extent the goals have been fulfilled in terms of the monetary union, the privatization policies, the investment subsidies, the transfer expenditures as well as some important macro economic indicators such as economic growth, unemployment and export. The overvalued exchange rate level deteriorated the ability of competitiveness of the East German public enterprises. While some of the East German states public enterprises were privatized quickly, a considerable part of them was liquidated. Despite of subventions and transfer expenditures, the development gap still maintains its importance.

Key Words: The Unification of Germany, Economic Policies in Germany, Monetary Union, Privatization, Transfer Expenditures and Subsidies

Özet

Almanya'nın 3 Ekim 1990 tarihinde birleşmesi sonrasında uygulamaya koyduğu iktisat politikaları Türkçe iktisat literatüründe yeterince incelenmemiştir. Bu çalışmanın amacı, iki Almanya'nın birleŐmesinin ardından uygulanan iktisat politikalarının başarısını değerlendirmek ve hedeflenen entegrasyon seviyesine niçin ulaŐılamadıĐının sebeplerini ortaya koymaktır. Özellikle, Para Birliği ve özelleştirme politikaları, yatırım teşvikleri ile transfer

harcamalarının yanı sıra büyüme, işsizlik, ihracat gibi başlıca makro ekonomik göstergeler açısından hedeflere hangi ölçüde ulaşıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Aşırı değerli kur düzeyi Doğu Alman kamu işletmelerinin rekabetini olumsuz yönde etkilemiştir. Doğu eyaletlerindeki kamu işletmelerinin bazıları hızlı bir şekilde özelleştirilirken, önemli bir kısmı tasfiye edilmiştir. Yapılan tüm sübvansiyon ve yatırım harcamalarına rağmen, aradaki gelişmişlik farkı önemini devam ettirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Almanya'nın Birleşmesi, Almanya'da Ekonomi Politikaları, Para Birliği, Özelleştirme, Transfer Harcamaları ve Sübvansiyonlar

I. GİRİŞ

Ekonomik yapısı itibarıyla daha çok 2. Dünya Savaşı öncesi veya savaş dönemi Almanya'sına benzeyen Doğu Almanya, savaş sonrasında planlı ekonominin gereklerine uygun olarak iktisat politikalarını dönüştürmüş ve üretim faktörlerinin özel mülkiyetine son vermiştir. Doğu Almanya yaşamış olduğu tüm iktisadi sorunlarına rağmen, birleşme öncesinde en gelişmiş sanayi ülkeleri arasında sayılmakta ve satın alma gücü paritesi açısından da dünyada 10. sırada yer almaktaydı. Buna ilaveten Doğu Almanya, AB üyesi olan Portekiz ve Yunanistan'dan ve ayrıca tüm Doğu Bloğu ülkelerden daha yüksek bir kişi başına milli gelir düzeyine sahip bulunmaktaydı. Ülkede sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesi ve sosyal yardımlar açısından da benzeri bir durum söz konusuydu.

Ancak, Batı Almanya'nın çok daha yüksek bir iktisadi gelişmişlik düzeyine sahip olması ve Doğu Almanya vatandaşlarını Batıya göç etmeleri durumunda kendi vatandaşları olarak tanınması, Batı Almanya'yı sürekli olarak daha avantajlı bir konuma getirmiştir. Doğu Almanya, kendi vatandaşlarına sınır geçişlerinde sorunlar çıkarmış ve Berlin Duvarını inşa etmek gibi yürürlüğe koyduğu çeşitli engelleme politikalarıyla Batıya geçişleri denetim altında tutmuştur. Fakat, zaman içerisinde ekonomik, siyasi ve sosyal dengeler ülkenin aleyhine gelişmiş, vatandaşları için uygulamaya koyduğu sıkı kontroller nedeniyle Doğu Almanya uluslararası ilişkilerde iyice tecrit olmaya başlamıştır. Aynı yıllarda Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov'un Perestroyka ve Glasnost politikalarını uygulamaya koyması, bu ülkenin Doğu Almanya'ya karşı garantör olma sorumluluğunu da ortadan kaldırmaya başlamıştır. Her ne kadar Doğu Almanya'da siyasi erki elinde bulunduranlar mevcut duruma karşı farklı politikalar geliştirmek için çaba sarf etmiş olsalar da başarılı bir sonuç elde edememişlerdir. Ayrıca, Doğu Almanya'nın yüksek miktarda devlet borçlarına sahip olması, 1980'li yılların sonunda ülkenin

bir diğer önemli iktisadi sorun alanını teşkil etmiştir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda, iki Almanya'nın birleşmesi konusu hızla siyasi gündemi belirlemeye başlamıştır. İlk olarak 1 Temmuz 1990'da İktisadi ve Parasal Birlik gerçekleştirilmiş, 3 Ekim 1990 tarihinde de iki Almanya resmen birleşmiştir.

İki Almanya'nın birleşmesi, dış politika açısından Batı Almanya'nın olumlu bir başarısı olarak değerlendirilmekte ancak, iktisat politikalarında istenen hedeflere ulaşamadığı gerekçesiyle yeterli bulunmamaktadır. Bir trilyon ABD dolarının üzerinde yapılan tüm yardım ve teşvik harcamalarına rağmen, Doğu Alman eyaletleri birçok sosyo-ekonomik gösterge açısından Batı eyaletlerinin kalkınmışlık seviyesine yirmi yıl sonra dahi çıkamamıştır. Yapılan tahminlere göre, önümüzdeki on yılda da birleşme öncesi hedeflenen entegrasyon düzeyine ulaşamayacaktır.

Birleşme öncesinde Batı Almanya, sermaye birikimi yüksek, dünya pazarlarına üretim yapan ve geniş bir ürün yelpazesine sahip bir ulusal ekonomi özelliğine sahipti. Ayrıca, Batı Almanya'nın dünyada en yüksek işçi ücretleri ödeyen ülkeler arasında yer alması, Doğu Almanya ile aynı dil ve kültüre sahip olmaları önemli sayıda kalifiye elemanın Batı Almanya'ya göç etmelerini hızlandırmıştır. Bunların yanında, 9 Kasım 1989 tarihinde imzalanan bir anlaşma ile Doğu Alman vatandaşları Batı Almanya'da serbest dolaşım hakkı elde etmişlerdir. Böylece, siyasal açıdan daha ileri bir tarihte birleşme hedeflenmiş olsa bile, siyasetçilere fazla manevra alanı bırakmayan hızlı bir birleşme sürecinin yürürlüğe konulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, henüz resmi birleşme gerçekleşmeden iktisat politikalarına yönelik üç önemli karar alınmıştır. Bu kararlar: 1- Ekonomik ve Parasal Birlik, 2- Yed-i Emin Kurumu'nun (Treuhandanstalt) Doğu Alman kamu işletmelerinin özelleştirilmesini yürütmek için oluşturulması ve 3- Yatırım teşvik politikalarının hızla yürürlüğe konulmasıdır. Birleşme öncesi uygulanmaya başlanan bu politikalar ve bunların birleşme sonrası uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi, çalışmanın başlıca amacını oluşturmaktadır. Böylece, Soğuk Savaş sonrası ekonomik değişim, özelleştirme ve teşvik politikaları ile ihracata dayalı büyüme politikaları açısından Türkçe literatüre mukayese olanağı da sağlanmaktadır.

Önemine rağmen iki Almanya'nın birleşmesi Türkçe iktisat literatüründe yeterince incelenmemiştir. Ulaşılan mevcut ekonomik entegrasyon seviyesinin tespit edilmesi ve gelişme düzeyi hakkında bir yargıya varabilmek için hangi ölçülerin kullanıldığı kuşkusuz önem arz etmektedir. Diğer sosyalist Doğu Avrupa ülkelerindeki transformasyon süreçleriyle karşılaştıracak ortak ölçüler bulmak bile yer yer sorun

oluşturabilmektedir.¹ Bu nedenle çalışmanın öncelikli amacı, birleşme öncesi belirlenmiş olan ekonomik hedeflere hangi ölçüde ulaşıldığını tespit etmeye çalışmaktır. Bu bağlamda, çalışmanın birinci bölümünde birleşme öncesi iki Almanya arasında oluşturulmuş olan Ekonomik ve Parasal Birlik ele alınmaktadır. 1 Temmuz 1990 tarihinde yürürlüğe giren Ekonomik ve Parasal Birlik, iki taraflı güvenin sağlanabilmesine yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise, Doğu Almanya zelleştirme politikalarını yürüten Yed-i Emin Kurumu ve zelleştirme politikaları incelenmektedir. nc bölümün konusu Doğu Almanya'yı kalkındırmaya yönelik yapılan yatırım teşvikleri ile sosyal transfer harcamalarıdır. Bunların dışında, makro ekonomik bazı göstergelerin (büyüme, işsizlik ve ihracat) birleşme tarihinden günümüze nasıl bir gelişim gösterdiği dördüncü bölümde ele alınmakta ve gelinen durum Batı eyaletleriyle karşılaştırılmaktadır. Beşinci bölümde ise, birleşme sonrası yirmi yılın genel bir değerlendirilmesi yapılmaktadır.

II. DOğU ALMANYA İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN EKONOMİK VE PARASAL BİRLİK

Sermaye stoğu önemli oranda eskimiş olan Doğu Almanya'nın özellikle birleşme öncesi yıllarda ekonomik büyüme hızı durağan bir şekilde seyretmiş, buna paralel olarak gelir ve üretim düzeyi düşük seviyelerde kalmıştır. GSYİH içerisinde tarım sektörünün payı Doğu Almanya'da %10 düzeylerinde seyrederken, yaklaşık %65'i sanayi sektörü tarafından üretilmiştir. Hizmetler sektörü ise nispeten geri bir düzeyde bulunmaktaydı. İşletmelerin neredeyse tamamı kamu mlkiyetindeyken, işletme yöneticileri ve çalışanlar pazar koşullarına uyum yeteneğine sahip değillerdi. Ülkede az sayıda kk ve orta ölçekli özel işletme bulunmakta, malların üretim süreçleri piyasa koşullarında değil, planlama ile belirlenmekteydi. Ayrıca, fiyatlar ve diğer üretim ilişkileri siyasi tercihlere göre oluşmakta, ülkedeki konutların durumu,

¹ İki Almanya'nın bileşmesini değerlendiren yıllık hkmet raporları yayınlanmaktadır (Jahresbericht der Bundesregierung zum Stand der Deutschen Einheit). Bu raporlar çoğunlukla Doğu Alman eyaletlerindeki ekonomik ve sosyal yapıyı oldukça iyimser bir şekilde ele alırken, buna karşın, Batı Almanya medyası tarafından hazırlatılan "Dohnanyi-Papiers", ulaşılan entegrasyon seviyesini daha çok olumsuz bir şekilde değerlendirmektedir. Bireysel algılama açısından bakıldığında ise, hem Doğu hem de Batı Almanya'da belirli bir düzeyde memnuniyetsizlik ve hayal kırıklıkları söz konusudur.

ulaşım ve telekomünikasyon gibi alt yapı hizmetleri de yetersiz bir seviyede bulunmaktaydı (Ziegler, 2005: 5; Deutsch, 2007: 286).

1 Temmuz 1990 tarihinden itibaren gerçekleştirilen Para Birliği ile birlikte Doğu Almanya'da da ortak para birimi olarak Deutsche Mark (DM) kullanıma girmiştir.² Para Birliği öncesinde, 1 DM ve 1 Doğu Alman markı arasındaki kur düzeyi 1/4 ile 1/5 arasında seyretmekteydi. Ancak, Ekonomik ve Parasal Birlik ile birlikte 1 DM ve 1 Doğu Alman Markı ile akım değerler olarak tanımlanan ücret ve maaşlar da (emekli maaşları da dahil) 1/1 şeklinde değiştirilmiştir. Böylece, Doğu Almanya'da oldukça düşük sayılabilecek düzeyde seyreden çalışan ücretleri ve emekli maaşlarının toplumda kabul edilebilir bir seviyede olması hedeflenmiştir. Doğu Alman vatandaşlarının borç ve alacaklarında uygulanacak kur düzeyi ise, 2 Doğu Alman Markı=1 DM şeklinde tespit edilmiştir. 4.000 DM'ye kadar olan Doğu Alman tasarruf mevduatları 1/1 şeklinde değiştirilirken, 4.000 DM üzerindeki vadeli tasarruf mevduat hesapları ise, 2 Doğu Alman Markı=1 DM şeklinde bir değişim kuru belirlenmiştir. Böylece, tasarruf mevduatları hesaplarındaki ortalama değişim kuru 1 DM=1,4 Doğu Alman Markı seviyesinde gerçekleşmiştir. Genel bir değerlendirme yapıldığında, Doğu Alman markının Para Birliği sonrasında yaklaşık %400 oranında değer kazandığı sonucuna varılabilir. Aynı zamanda ücretler ve maaş düzeyleri tespit edilirken kur seviyesinin oldukça yüksek düzeyde belirlenmesi, Doğu Almanya'da ücretler, maliyetler ve fiyatların artması anlamına gelmektedir.³ çalışma verimliliği ve ücretler arasındaki ilişki dikkate alınmadan bir kur düzeyinin tespit edilmesi, kur politikası açısından çeşitli sorunlar içermektedir. Verimlilik artışları, reel ücretlerin belirlenmesinde yeterli

²Doęu Alman sanayi işletmeleri Para Birliği sonrasında ürettikleri malları uluslararası piyasalarda oluşan fiyatlardan satmak zorundaydı. Ayrıca, sermaye stoğu ve üretim teknolojisi çoğunlukla eskimiş durumdaydı ve ücretler işçilerin marjinal verimliliklerinin çok üzerinde seyrediyordu. Bu gibi yapısal sorunların yanında bazı konjonktürel problemler de yaşanmıştır. Yüksek ücret maliyetlerine rağmen, Para Birliği sonrası üretime devam eden Doğu Alman işletmeleri ürünlerini pazarlamakta zorluklarla karşılaşmışlardır. Doğu Alman tüketicileri, birleşme öncesi ulaşmakta zorlandıkları Batı Alman ürünlerini daha fazla satın almaya başlamışlardır. Doğu Almanya'da üretilen ürünlerin Batı Almanya standartları açısından yetersiz düzeyde bulunması ve üretimin evre sorunlarına neden olması diğer önemli sorunlar arasında sayılabilir (Berthold vd., 2005:80).

³ O dönemde Sosyal Demokrat Parti Başkanı Oskar Lafontaine, Para Birliğinin Doğu Almanya'da bir milyon yeni işsiz yaratacağını ve ekonomi açısından yanlış olanın politik açıdan doğru olamayacağını dile getirmiştir.

olmamakla birlikte, en önemli faktör olma özelliğine sahiptir (Betz, 2000: 5-6).

İç verimliliği açısından bakıldığında, 1990 yılı başında Batı Almanya'nın %25'i düzeyinde bulunmasına rağmen, toplu iç sözleşmesi tarafları Doğu eyaletlerindeki ücretlerin hızla yükselmesini talep etmişler ve buna paralel olarak ücretler bu bölgelerde hızla artmıştır. Nominal ücretler henüz 1995 yılında Batı Almanya'nın %75'i seviyesine kadar ulaşmıştır. İşgücü maliyetleri açısından değerlendirildiğinde ise Doğu eyaletlerinde otomotiv sektöründe saat ücreti 34 DM ile Japonya'dan daha yüksek bir düzeyde (30 DM) gerçekleşmiştir (Betz, 2000: 6).

Yüksek ücretler ve düşük işgücü verimliliği, Doğu Alman eyaletlerinin temel ekonomik sorunlarının başında gelmiştir. Bazı yazarlar bu konuda, çalışanların işletmelere hissedar olmak suretiyle ücretlerde indirimlere razı olmaları gerektiğini dile getirmiştir. Böylece, işletmeler daha fazla kâr elde etme imkânı bulacaklar, kredibiliteleri artacak ve daha hızlı büyüyebileceklerdi. Ayrıca, çalışanların motivasyonu artacak, katılım paylarının değeri yükselecek ve servet akımı da mümkün olabilecekti (Betz, 2000: 10). Deutsch (2007: 287) ise, ücret tarifelerinin kontrol altında tutulabilmesi için en azından birkaç yıl sürecek katı devletçi müdahalenin yapılmış olması gerektiğini ileri sürmekte ve böylece, siyasetçilerin yüksek seviyede belirlenen ücretler karşısında yeni politikalar geliştiremediklerini ve önemli miktarda kaynağın israf edildiğini ifade etmektedir.

Literatürdeki genel eğilime aykırı olarak Sinn (2005: 278-284), 1/1 şeklinde bir kur düzeyi belirlenmesinin sanıldığı kadar önemli bir sorun oluşturmadığını ileri sürmektedir. Doğu Almanya'da ücretler genel düzeyi birleşme öncesi Batı Almanya'nın ancak %7'si kadar bir seviyede bulunmaktaydı. Bu oran Para Birliği sonrası %35 seviyesine kadar yükselmiştir. Sinn'e göre (2005: 278-284) ücretlerin oluşan yeni seviyesi bile özel yatırımlar için yeterli derecede cazip olabilirdi. Bölgeden Batı eyaletlerine doğru hızlı bir göç olması durumunda dahi, Doğu eyaletlerinin ücretler açısından sahip olduğu avantaj, göçlerin sebep olduğu kayıpları ortadan kaldıracabilecekti. Böylece, yüksek reel ücretler ödemek yerine daha katlanılabilir bir sonuç ortaya çıkmış olacaktı. Ancak alternatif politikalar, siyasiler açısından oy kaygısı ve sendikalar tarafından tercih edilen yüksek ücret politikası nedeniyle uygulama alanı bulamamıştır (Betz, 2000: 9).

Birleşme sonrası Doğu eyaletlerinde uygulanan politikalar gerek iktisatçılar gerekse çeşitli uzman kuruluşlar tarafından eleştirilmiş, siyasal

karar vericiler bölgedeki ekonomik yapıyı görmezden gelmişlerdir.⁴ Özellikle sendikaların ücret artışları konusundaki katı tutumu, Doğu Almanya'daki ekonomik gelişmeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Birleşme sonrası beş yıl içerisinde ücretler genel seviyesini Batı Almanya düzeyine getirmek hedefi, yabancı yatırımcıların bölgeye gelmesi açısından da olumsuz sonuçlar doğurmuştur (Berthold vd., 2005: 81).

Birleşme öncesinde, Doğu Almanya'nın kendi ulusal parasını kullanarak ve sahip olduğu düşük gelir düzeyi ile yüksek bir büyüme hızını yakalamasının mümkün olamayacağı görüşü hakimdi. O günkü mevcut şartlar altında birleşme olmadan Batı Almanya ile reel yakınsamayı gerçekleştirmek ve sonuçta üretim verimliliğini artırma seçeneği, oldukça zor uygulama alanı bulabilirdi. Ancak, ortak bir istihdam piyasasının oluşturulması ve Para Birliğinin kurulması ile şok niteliğinde yakınsama politikaları yürürlüğe konulmuştur. İktisadi ve Parasal Birliğe mevcut kurlar ve idari denetim mekanizmalarını uygulamak suretiyle, tedrici olarak geçme alternatifini ise siyasi açıdan uygulanması zor ve karmaşık bir süreç olacağından dolayı tercih edilmemiştir. Ancak, zaman içerisinde geçiş şeklinde alternatif politikalar uygulanmış olması durumunda, hızla tasfiye edilen kamu işletmelerinin sayısını önemli ölçüde azaltılabilecekti (Deutsch, 2007: 286).

III. BİRLEŞME SONRASI ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI VE YED-İ EMİN KURUMU

Doğu Alman kamu işletmelerinin özelleştirilmesinde Yed-i Emin Kurumu (Treuhandanstalt) önemli bir rol üstlenmiştir. Yed-i Emin, henüz Doğu Almanya ile birleşme gerçekleşmeden önce kamu işletmelerinin özelleştirilmesi veya gerektiğinde yeniden yapılandırılması amacıyla, 15 Mart 1990 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak oluşturulmuş bir kurumdur. Bu kuruma başlıca şu görevler verilmiştir (Betz, 2000: 10):

⁴ Para Birliğinin gerçekleştiği dönemde Alman Merkez Bankası (Deutsche Bundesbank) Başkanı olan Karl Otto Pöhl, her ne kadar resmen ifade etmese dahi, büyük bir ihtimalle Para Birliğine erken geçilmesine karşı çıktığı için görevinden istifa etmiştir. 1993 yılında katıldığı bir konferansta, Para Birliği sonrasında Doğu Alman ekonomisinin rekabet yeteneğinin kalmadığını belirtmiş ve aynı sorunların Avusturya ve Batı Almanya arasında DM ve Schilling'in 1/1 şeklinde değiştirilmesi durumunda da yaşanacağını ileri sürmüştür (Betz, 2000:10).

- Kendisine devredilen kamuya ait varlıkları özelleştirmek,
- Mümkmn olduğu kadar fazla şletmenin rekabet edebilmesini sağlamak,
- Kamu şletmelerinin rehabilitasyon çalışmaları ve pazar koşullarına uyum için gerekli olan yapısal nitelikli uyum çabalarını desteklemek,
- Etkin şletme yapılarının geliştirilmesini desteklemek,
- şletmelere arsa temin etmek.

Yed-i Emin Kurumu'nun uygulamış olduğu temel politikalar şu şekilde formüle edilebilir: "Hızlı özelleştirme, kararlı yeniden yapılandırma ve ihtiyatlı kapatma". Kurumun başlangıç stratejisi ise hızlı özelleştirmeler şeklinde belirlenmiştir. Böylece, satış gelirlerini hızla artırmak ve elde edilen gelirlerle yeniden yapılandırmaları gerçekleştirebilmek planlanmıştır. Özelleştirme uygulamalarında yeni istihdam yaratacak ya da mevcut istihdam düzeyini koruyacak özel şirketlere satışlar tercih edilmiştir. Buna rağmen, birçok kamu şletmesi faaliyetlerini sürdüremeyecek durumda olduğundan, yeni yatırımlar yapılarak üretim verimli hale getirilemeyeceği görülmüş ve böylece birçok kamu şletmesi tasfiye edilmek zorunda kalmıştır. Doğu Almanya dönemi kamu şletmelerinin ancak %30'unun faaliyetlerini sürdürebildiği söylenebilir (Klenk vd. 1994: 108-110).

Yed-i Eminin alışan sayısı 1990 yılı Kasım ayında 900 dolayında seyrederken, Mart 1992'de bu sayı beş bine ulaşmıştır. Kurumda tecrübeli şletme yöneticileri ile sendika temsilcileri de istihdam edilmekteydi. Kk ve orta ölçekli şletmelerin zelleştirmesini sağlamaya yönelik olarak kurumun on beş taşra teşkilatı bulunmaktaydı. Büyük lekli kamu şletmelerinin (bin beş yüz üzerinde çalışanı olan şletmeler) zelleştirilmesi ise Berlin'deki merkez teşkilat tarafından gerçekleştirilmiştir. Sekiz bin beş yüz kamuya ait şletme ve üretim kombinası yetmiş bin üretim tesisinde 4,1 milyon çalışanı ve yirmi beş bin gayri menkul (Liegenschaften) ile birlikte yaklaşık 2,4 milyon hektar tarla ve orman arazisi Yed-i Emine devredilerek sosyal piyasa ekonomisine kazandırılmak istenmiştir. Henüz resmi birleşme gerçekleşmeden, Eylül 1990 tarihinde Doğu Almanya kamu şletmelerinin $\frac{3}{4}$ ' iflas etmiş durumdaydı. Diğer bir zelleştirme alternatifini olan kamu şletmelerinin rehabilitasyon çalışmaları ise birçok açıdan sorunlu bir yöntem olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle özelleştirmeler, kamu şletmelerinin rehabilitasyonu yerine en iyi alternatif yöntem olarak uygulama alanı bulmuştur. 1994 yılı sonunda 14.576 şletme veya şletme bölümü özelleştirilmiştir. Ayrıca, zelleştirme sözleşmelerinde yatırımların 206,5 milyar DM ve yaklaşık

1,5 milyon düzeyinde istihdam seviyesinin arttırılacağı garantisini almıştır (Betz, 2000:16-11; Klenk vd., 1994: 108-110).

Başlangıçta yaklaşık 600 milyar DM düzeyinde bir değer tespiti yapılan Doğu Alman kamu işletmelerinin özelleştirilmesinden sadece yetmiş dört milyar DM gelir elde edilebilmiştir. Ancak, elde edilen özelleştirme gelirlerin kırk dört milyar DM'si çevre kirliliği ile ilgili rehabilitasyon çalışmalarında kullanılmıştır. Ayrıca, yüz elli dört milyar DM kamu işletmelerinin özelleştirme bağlamında mali açıdan rehabilitasyonu için harcanmıştır. Daha önce kredi olarak kullanılmış olan yüz beş milyar DM ile birlikte yaklaşık özelleştirme maliyetleri iki yüz altmış milyar DM düzeyinde olmuştur (Betz, 2000: 12). Gerçekleştirilen özelleştirmelerin ancak %9'unun yabancılara satılmış olması, yabancı sermayenin özelleştirmelere ilgisinin az olduğunu göstermektedir (Berthold vd., 2005:81). Maliyetleri böylesine yüksek bir özelleştirme politikası olumlu olarak değerlendirilemez. Ancak, Yed-i Emin özellikle iki Almanya'nın birleşmesi bağlamında hükümetler tarafından alınmış olan ekonomi politikaları ile ilgili kararları uygulamak zorunda kalmıştır. Daha önceden tespit edildiği gibi, bu kurum 31 Aralık 1994 tarihinde faaliyetlerine son vermiştir. Bu tarihten sonra özelleştirmeler çerçevesinde yerine getirilemeyen görevler yeni oluşturulan "Birleşme Gereği Özel Görevlerden Sorumlu Kurum"⁵ devredilmiştir (Steding, 2005: 4).

Yed-i Eminin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler, medya, işletme yöneticileri, iktisatçılar ve dış dünya tarafından farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Bir taraftan dünyada böylesine büyük ölçekte kamu işletmelerinin etkin ve hızlı bir şekilde özelleştirilmeleri veya gerekirse kapatılmaları özellikle Para Birliği gibi daha çok siyasal tercihler gereği uygulamaya konulan politikalar sonrasında anlamlı bulunmaktadır. Diğer taraftan, Yed-i Emin bütün yeni eyaletlerdeki mevcut üretim tesislerinin önemli ölçüde ortadan kaldırılmasında rol alan bir kurum olarak algılanmaktadır. Yed-i Emin tarafından uygulanan özelleştirme politikalarına yapılan eleştiriler özellikle şu alanlarda yoğunlaşmaktadır: Böylesine çok önemli özelleştirmeler için sınırları belirgin bir hukuki çerçevenin çizilmesi gerekirdi. Planlanan hızlı özelleştirme uygulamaları için tespit edilen stratejide bazı eksiklikler söz konusuydu. Ayrıca, pazar ve inovasyona yönelik yatırım teşvikleri yetersiz düzeyde kalmıştır. Bunların dışında, özelleştirme uygulamaları için merkezi bir yapının hakim olması ve etkili bir kontrol

⁵ Die Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgaben

mekanizmasının bulunmaması eleştirilen diğer faktörler arasında yer almaktadır (Hickel vd., 1994: 48-78).

Oldukça büyük ölçekli ve radikal bir transformasyon süreci olarak ifade edilen iki Almanya'nın birleşmesi ancak Batı Almanya gibi önemli oranda sermaye stoğuna sahip bir ülke tarafından yürürlüğe konulabilirdi. Hızlı özelleştirmeler ve işletmelerin kapatılması sonrasında oluşan yüksek işsizlik maliyetlerini sosyal yardımlar yapmak suretiyle karşılayabilecek bir kurumsal yapının mevcut olması ve işletmecilik anlamında Batı Almanya'nın yeterli "know-how"a sahip bulunması, hızlı bir yapısal dönüşüm programının yürürlüğe konulmasında önemli rol oynayan faktörler olmuştur (Klenk vd., 1994: 108-110). Burada belirtilen Almanya'ya mahsus özellikler nedeniyle, Doğu Almanya özelleştirmeleri diğer kalkınmakta olan ülkeler için bir bütün olarak örnek teşkil etmemektedir.

IV. DOĞU EYALETLERİNE YAPILAN YATIRIM TEŞVİKLERİ VE TRANSFER HARCAMALARI

1990'lı yılların başında Almanya'da uygulanan teşvik politikalarının en önemli amacı, Doğu eyaletlerindeki ekonomik yapıyı Batı örneğine göre yeniden yapılandırmak ve mevcut sermaye stoğunu modernize etmektir. Teşvik politikaları ile küçük, orta ve büyük boy işletmelerin oluşması sağlanacak, hizmetler sektörü geliştirilecek, ölçekleri artan sanayi sektörünün rekabet yeteneği yükselecek ve tarım sektörü etkin hale getirilecektir. Sermaye stoğunun modernize edilmesi sonucu işletmelerin teknik donanımları yenilenecek ve ulaşım, hizmetler sektörü, telekomünikasyon gibi alanlarda fonksiyonel bir altyapının kurulması ve geliştirilmesi sağlanacaktı. Ayrıca, işletmeler hızlı ve yaygın bir şekilde inovasyona yönelik teknoloji yatırımları yapacaklardı. İşletmelerin üretim verimliliğini artırmak ve uluslararası düzeyde rekabet edebilir bir duruma getirmek, Doğu Alman eyaletlerine yapılan teşvik politikalarının başlıca hedefleri arasında sayılmaktaydı (Krause, 2005: 32-35; Ziegler, 2005: 6-7).

Doğu eyaletlerine yönelik uygulanan iktisadi nitelikli teşviklerin öncelikli amacı işletmeler için gerekli olan alt yapı yatırımlarını gerçekleştirmektir. Federal Hükümet, kurmuş olduğu "İki Almanya'nın Birliği Fonu" ile Doğu eyaletlerindeki kamu otoritelerine birleşme sonrası oluşan maliyetleri karşılamak üzere kaynak transfer etmiştir. Bu fondaki kaynakların öncelikli olarak altyapı yatırımlarına ve sosyal politikayla ilgili alanlara aktarılması öngörülmüştür. 1991 ve 1994 yılları arasında ilgili fondan 82,2 milyar euro düzeyinde kaynak Doğu

bölgelerindeki kamu kurumlarına transfer edilmiştir. İki Almanya'nın Birliği Fonu önemli ölçüde alınan kredilerle finanse edildiği için, aynı zamanda devlet borçlarının önemli ölçüde yükselmesine sebep olmuştur. 1995 yılında ise, "Federal Konsolidasyon Programı (Dayanışma Paketi I)" yürürlüğe konulmuştur. Bu program çerçevesinde gerçekleştirilen transferler, 2004 yılı sonuna kadar Doğu eyaletleri ve bu bölge yerel yönetimlerinin finansmanı için kullanılmıştır. 2005 yılına kadar "Dayanışma Paketi I Fonu"ndan 94,5 milyar euro düzeyinde Doğu eyaletlerine bir transfer gerçekleştirilmiştir. Bu fonun kaynakları Doğu bölgeleri ve yerel yönetimlerin alt yapılarının modernizasyonunu sağlamak ve ekonomik anlamda rekabet edebilir yapıların oluşturulması ile istihdam politikasına yönelik tedbirler almak için kullanılmıştır. 2005 yılında "Dayanışma Paketi II" uygulamaya konulmak suretiyle, "Dayanışma Paketi I Fonu" ortadan kaldırılmıştır. "Dayanışma Paketi II Fonu" çerçevesinde 156,5 milyar euronun Doğu eyaletlere aktarılması öngörülmüştür. Bu Fonun amacı da genel olarak rekabet, istihdam ve alt yapı koşullarını düzeltmektir. Burada belirtilen fonların dışında farklı programlar çerçevesinde teşvikler yapılmış, transformasyon sürecinde öncelikli olarak Doğu Alman sosyal yapısına yönelik destekler verilmiştir. Bunlardan başlıcaları, işsizlik, erken emeklilik ödemeleri ile meslek edindirme kursları ve yardımlarıdır. İktisadi nitelikli alt yapı yatırımları ve teşvikleri ise yukarıda belirtilen fonlardan daha alt sıralarda yer almaktadır (Sinn, 2005: 271; Ziegler, 2005: 9-10).⁶

Genel olarak değerlendirildiğinde, Doğu eyaletlerine yapılan iktisadi teşviklerin temelini yatırım teşvikleri oluşturmaktadır. Yatırım teşvikleri içinde ise en önemli araç olarak yerel yönetimlerin kullandıkları "Bölgesel Ekonomik Yapıyı Geliştirmeye Yönelik Teşvikler" bulunmaktadır. Bu teşvikler 1969 yılından itibaren Batı Almanya'da uygulanmış ve Federal Hükümet ile eyaletlerin birlikte kullandıkları bir araç özelliğine sahip olmuştur. Bu tür teşvikler birleşme sonrası ağırlıklı olarak Doğu eyaletlerinde kullanılmıştır. Bu tür bölgesel yatırım teşviklerinin amacı, Doğu Alman sermaye stoğunu modernize etmeye çalışmak olmuştur (Ziegler, 2005: 12-13).

⁶ Yapılan başlıca ekonomik teşvikler şunlardır: Yatırımları teşvik amacıyla oluşturulan fonlar, yeni işletmelerin kurulması ve öz sermayenin güçlendirilmesine yönelik teşvikler, araştırma, geliştirme ve yeniliğe yönelik yapılan teşvikler, dış ülkelerdeki faaliyetlerin artırılmasına yönelik teşvikler ve ihracatın artırılması, danışmanlık hizmetlerinin teşviki ve krizlerle mücadeleyle yönelik politikaların teşviki, işletmelerin birbiriyle çeşitli ağlar kurulmak suretiyle irtibatının teşvik edilmesi vb.

Yukarıda belirtilen teşviklerin dışında, Doğu bölgelerindeki işletme alt yapılarının iyileştirilmesine yönelik yardımlar yapılmıştır. Bunlar arasında örneğin, ulaşım alanında demir yolları alt yapısının yenilenmesi, oto yolları ve su kanallarının inşa edilmesi, telekomünikasyon ve organize sanayi alanları yer almaktaydı. Bu çerçevede, 1991-2003 yılları arasında yol yapımları için 39,9 milyar euro, su yolları yapımı için 47,3 milyar euro yardım yapılmıştır. Bu alanda gerçekleştirilen diğer yatırımlar için ise 6,6 milyar euro düzeyinde teşvik harcaması yapılmıştır. Ayrıca, işletme bünyesinde eğitim faaliyetleri desteklenerek ilgili işletmelerin rekabet yeteneği artırılmaya çalışılmış ve böylece istihdam düzeyi yükseltilmiştir (Sinn, 2005: 271-272; Ziegler, 2005: 27). Yapılan tüm bu teşvik harcamaları ve yatırımlara rağmen, Doğu Alman eyaletlerinin günümüzde de alt yapı donanımında eksiklikleri devam etmektedir.

Batı Alman eyaletlerinden Doğu bölgelere iktisadi yardım programları çerçevesinde farklı aktarımlar yapılmıştır. Gerçekleştirilen transferlerin önemli bir kısmı tüketim amacıyla kullanılmış ve özellikle sosyal güvenlikle ilgili alanlara yapılmıştır. 1995 yılında Doğu Alman eyaletlerinin toplam GSYİH'ye katkısı yaklaşık iki yüz yirmi milyar DM seviyesinde iken, aynı yıl bu eyaletlerde dört yüz yirmi milyar DM düzeyinde bir tüketim gerçekleştirilmiştir. Yüz elli milyar DM Batı eyaletlerinden yapılan transfer harcamaları ile karşılanırken, kalan diğer elli milyar DM ise, alınan kredilerle finanse edilmiştir (Betz, 2000: 6-7).

Teşvik politikalarının hangi ölçüde etkili bir sonuç doğurduğu iktisat literatüründe genel olarak tartışmalı bir konudur. Örneğin, 1995-2000 yılları arasında yerel yönetimler üzerinden yapılan teşvikler ile eyaletlerdeki yatırımların ancak %9'u gerçekleştirilebilmiştir. Yapılan teşviklerin başarılı olup olmadığını değerlendirmek için literatürde şu kriterler dikkate alınmaktadır: Yerel yönetimler ve yeni işletmelerin oluşturdukları istihdam düzeyi, sermaye yoğunluğu ve Doğu eyaletlerin yaratıcı teknolojiler konusunda rekabet yetenekleri. Bu kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde, 1991-2004 yılları arasında Doğu eyaletlerindeki işletmelere yaklaşık 182 milyar euro düzeyinde teşvik uygulamaları sonucu yatırım yapılmıştır. Bu teşvik harcamaları ile dokuz yüz on altı bin yeni istihdam yaratılmış ve yaklaşık 1,4 milyon çalışanın iç yeri korunmuştur. Ancak, istihdam piyasalarında yaşanan gelişmelerin olumsuz olması nedeniyle yapılan teşvikler yetersiz kalmaktadır. Teşvik politikalarının bir diğer amacı ise, rekabet yeteneği olan küçük, orta ve büyük ölçekli işletmeler yaratmaktır. Batı ve Doğu eyaletleri arasındaki işletme leği farklılıkları önemsiz sayılabilecek bir düzeye kadar gerilemiştir. Bütün ülkede yoğunluklu olarak küçük işletmeler hakimdir (tüm işletmelerin 2/3'). Beş yüzün üzerinde işçi çalıştıran işletmelerin

oranı hem Doğu hem de Batı eyaletlerinde sadece %0,2 düzeyindedir. Ancak, istihdamın işletme büyüklükleri arasında dağılımı Doğu eyaletlerinde farklılıklar göstermektedir. Doğu bölgelerde büyük işletmelerde (çalışan sayısı beş yüz ve yukarısı) çalışanların oranı %16,1 seviyesinde iken, çalışan sayısı 20-49 arasında olan işletmelerde belirtilen oran yaklaşık %17,7 düzeyinde bulunmaktadır. Batı eyaletlerinde büyük işletmelerde çalışanların oranı %22,6 düzeyinde seyretmekte, 20-49 arası işçi çalıştıran işletme sayısı ise %13,4 düzeyinde bulunmaktadır. Sermaye birikimi açısından değerlendirilecek olursa, sermaye stoğunda büyük yatırımlar sonucu önemli oranda ilerlemeler kaydedilmiştir (Ziegler, 2005: 32-39).

Yatırımların yeterli miktarda olmaması Batı eyaletlerine doğru yakınsama yönünde istenen ilerlemenin gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Zaman içerisinde kamu bütçesinde tasarruf yapmak gerekçesiyle birçok alanda yatırımlar kısılmış, ancak çalışan başına düşen yatırım miktarı yatırım malları sanayiinde Batı eyaletlerinden daha yüksek oranda seyretmiştir. 2000’li yılların ortalarından itibaren en önemli yatırım düşüşleri ise inşaat sektöründe olmuştur. 2003 yılından sonra inşaat yatırımları Batı eyaletleri seviyesine gerilemiştir. Doğu eyaletlerinde günümüzde de alt yapı yatırımlarına duyulan ihtiyaç devam etmektedir. Fakat inşaat sektörünün büyümeye hızlı bir ivme kazandırması beklenmemektedir (Krause, 2005: 15-16). Birleşme sonrası, önemli oranda sermayenin yüksek vergi teşvikleri uygulanmak suretiyle inşaat sektörüne yönlendirilmesi hatalı bir politika olarak değerlendirilebilir. Bu alanda yapılan yanlış yatırımların sonuçları uzun yıllar sonra ancak bertaraf edilebilmektedir (Deutsch, 2007: 287).

Kamu teşvikleri ve transfer harcamaları Doğu bölgelerinde rekabet yeteneğine sahip özel işletmelerin oluşmasını zorlaştırmış, yüksek miktarda sübvansiyonlarla sürekli korunmaya muhtaç işletmeler ortaya çıkarmıştır. Hacmi gittikçe azalan teşvik miktarı ve politikalarının belirli alanlara yoğunlaşması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle orta ölçekli imalat sanayii kuruluşlarının desteklenmesi uygun bir politika olarak değerlendirilmektedir (Deutsch, 2007: 288).

Doğu Almanya’ya yapılan yatırım teşvikleri analiz edildiğinde, genel olarak iki temel sorunun olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan birincisi, büyük ölçekli sanayii kuruluşlarının sayısının az olması, ikincisi ise bütün ülkeye yönelik veya uluslararası faaliyet gösteren işletmelerin yetersiz sayıda olmasıdır. Ayrıca, Doğu bölgelerindeki birçok işletme, araştırmaya yönelik konularda Batı eyaletlerine oranla daha düşük bir üretim verimliliğine sahiptir. Bu nedenle, kamu teşviklerinin piyasada uygulanabilirliğinin dikkate alınması gerekmektedir. Unutulmaması

gereken diğer bir husus ise, bürokratik engellerin ortadan kaldırılmasının zorunluluğudur. Uygulanan karmaşık vergi sisteminin kolaylaştırılması, vergi oranlarının indirilmesi yabancı yatırımcılar için bölgeyi daha çekici bir hale getirecektir (Eggert, 2004: 618).

Yapılan yüksek sosyal transfer harcamaları çeşitli toplumsal kesimler arasındaki yaşam seviyelerinin birbirlerine yaklaşmasını sağlamıştır. Sosyal transferlerin devam ettirilmemesi durumunda, Doğu eyaletlerindeki tüketiciler 2004 yılı itibarıyla Batı eyaletlerinin ancak %64'ü seviyesinde bir gelir düzeyine sahip olabileceklerdi. Yüksek sosyal transfer harcamaları Doğu eyaletlerindeki vatandaşların gelir seviyelerini belli düzeyde tutmalarını sağlamakta ve bu durum aynı zamanda toplumsal istikrarın korunmasına yardımcı olmaktadır (Ragnitz, 2004: 621).

V. BAşLICA MAKRO EKONOMİK GÖSTERGELERİN BİRLEŞME SONRASI GELİŐİMİ

Birleşmenin 20. yılında iktisat politikaları açısından temel sorun, Doğu Alman eyaletlerinin Batı bölgeleri ile entegrasyon sürecinin nasıl devam ettirileceğidir. Bölge tamamen Batı eyaletlerinden gelen transfer harcamalarına bağımlılığını sürdürmeye devam edecek midir veya bölge iktisadi kalkınmışlık bakımından hiç bir zaman Batı eyaletlerinin seviyesine çıkamayacak mıdır? Kalkınma teorilerinin temel sorularından birisi ulusal ekonomilerin üretim veya gelir düzeylerinin uzun vadede hangi oranda yakınsayacakları konusu üzerinedir. Yakınsama, Solow ve Swan'ın Neoklasik büyüme modellerinin bir uygulaması olarak değerlendirilebilir. İkame imkânlarının mümkün olması ve düşen marjinal getiriler sonucu ulusal ekonomiler uzun vadede denge düzeyine ulaşmaya çalışacaklardır. Böyle bir durum, sermayenin daha iyi değerlendirilebileceği beklentisiyle kalkınmada geri kalmış bölgelere yönelmesi sonucunu doğuracaktır. Böylece, denge gelir seviyesinin altında bulunan iktisadi bölgeler daha hızlı bir şekilde büyüyecek ve geri kalmışlıklarını ortadan kaldırabileceklerdir. Gelir düzeyleri denge seviyesinin üzerinde bulunan bölgeler ise, daha yavaş büyümek suretiyle, denge gelir seviyesine ulaşacaklardır. Neoklasik teoride yakınsama sanki otomatik bir süreç gibi algılanmaktadır.⁷ Buradan hareketle, iktisat

⁷ Ancak, bu teorinin farklı çeşitlerinin geliştirildiği görülmekte ve böylece farklı yakınsama konseptleri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, koşullu ve koşulsuz (mutlak) yakınsama çeşitlerinden bahsedilebilir. Kişi başına düşen denge milli gelir düzeyinin oluşması yatırım miktarı, amortisman oranları, teknolojik

politikası uygulayıcılarına daha az bir manevra alanı bırakıldığı söylenebilir. Ancak, yeni büyüme teorilerine göre, siyasetçiler eğitim, rekabet ve ticaret politikalarını uygulamak suretiyle büyüme süreçlerini etkileyebilmektedirler (IWH, 2009: 400-401).

5.1. Büyüme

Birleşmenin 20. yılında Doğu eyaletlerindeki iktisadi kalkınma düzeyi Batı eyaletlerinin hala gerisinde bulunmaktadır. 1996 yılına kadar Doğu bölgelerinde yüksek bir verimlilik artışı ve büyüme hızı gerçekleşmiş olmakla birlikte, daha sonraki yıllarda büyüme hızının belirgin bir şekilde yavaşladığı bilinmektedir. Öyle ki, 1997 ve 2001 yılları arasında Doğu Almanya'da GSYİH büyüme hızı Batı eyaletlerinin gerisinde kalmıştır (IWH, 2009: 400). Kişi başına düşen milli gelir 1991 yılında yaklaşık yedi bin euro düzeyinden (Batı eyaletlerinin %43 kadarı) 2006 yılında on dokuz bin sekiz yüz altmış euro seviyesine yükselmiştir (Batı eyaletlerinin %67 kadarı). Sachsen, Thüringen ve Sachsen-Anhalt eyaletlerinde diğer Doğu eyaletleri olan Brandenburg ve Mecklenburg-Vorpommern eyaletlerine oranla daha dinamik bir gelişme gözlenmiştir (Deutsch, 2007: 288).

1991-1994 yılları daha çok eski Doğu Almanya döneminden kalmış ekonomik yapının çözülmesine yönelik çabalar ile transformasyon sürecinin uzun dönemde sürdürülmesi mümkün olmayan yapılarından meydana gelmekteydi. İnşaat sektöründe yeni kapasitelerin yaratılması bu dönemde dikkat çeken bir durumdur ve konut sektöründe modernleştirme yatırımları ile kamu alt yapı yatırımlarının varlığı söz konusudur. Ayrıca, bu dönemde Doğu Alman işletmeleri bölgesel anlamda pazarlanabilmesi mümkün olan ürünlere yoğunlaşmıştır. Üretilen bu malların pazarlanması için Batı eyaletlerinin rekabeti yeterince hissedilmemiş ve ayrıca yüksek transfer harcamalarıyla Doğu eyaletlerinin satın alım gücü desteklenmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak, Batı eyaletlerinde veya diğer ülkeler ile ticareti söz konusu olmayan imalat sanayii mallarının üretimi Doğu eyaletlerinde artmaya devam etmiştir (Ragnitz, 2007: 290).

Tablo 1, 1991 ile 2008 yılları arasında Doğu eyaletlerinde nüfus başına ve çalışan başına üretilen GSYİH'nin Batı eyaletlerinin yüzde olarak ne kadarı düzeyinde bulunduğunu göstermektedir. Bu oran 1991

ilerleme gibi farklı parametrelere bağlı olabilmektedir. Aynı parametrelere sahip iki ulusal ekonomi karşılaştırıldığında, bunların yakınsama açısından dengede oldukları söylenebiliyorsa, koşulsuz (mutlak) bir yakınsamadan bahsedilebilir. Buna karşın koşullu yakınsama, denge gelir düzeyleri arasındaki farklılıkların altını çizmektedir (IWH, 2009: 401-402).

yılında nüfus başına %39,5 seviyesinden, 1995 yılına kadar hızla artarak %61,1 seviyesine yükselmiş ve 2008 yılına kadar (%69,1) daha yavaş bir şekilde olmakla birlikte artmaya devam etmiştir. Çalışanların GSYİH'ye katkısı açısından değerlendirildiğinde, daha yüksek bir seviyeye ulaşılma ile birlikte, iki Almanya arasındaki mesafenin hala önemini koruduğu görülmektedir (2008 yılında %78,2). Birleşmenin üzerinden geçen yirmi yıla rağmen, Doğu eyaletlerinde yaşayan nüfus başına GSYİH katkısı Batı eyaletlerinin yaklaşık %70'i düzeyinde seyretmektedir. Fakat, ulaşılan seviyenin bir kısmının azalan nüfus sonucu elde edildiği gözden kaçmamalıdır. Genel nüfus sayısı, gerek Batı eyaletlerine göç ve gerekse düşük doğurganlık gibi nedenlerle Doğu eyaletlerinde azalmaya devam etmektedir.⁸ Nüfus sayısındaki değişim dikkate alınmaksızın, Doğu eyaletlerinin ülke GSYİH'si içerisindeki payı, 1991 yılında %8,1 seviyesinden, 1995 yılında %13,1 düzeyine kadar yükselmiştir. Ancak, 2008 yılına kadar bu oranda dikkate değer bir değişim gerçekleşmemiştir.

Tablo 1: Doğu Eyaletlerinin Nüfus ve Çalışan Başına GSYİH'ye Katkısı (Batı Eyaletlerinin % Seviyesi Olarak), 1991-2008

Yıllar	GSYİH		
	Nüfus Başına %	Çalışan Başına %	Doğu Eyaletlerin Payı %
1991	39,5	41,2	8,8
1992	44,3	52,2	9,7
1993	51,8	61,0	11,1
1994	57,8	65,3	12,3
1995	61,1	67,0	12,9
1996	62,9	68,8	13,1
1997	63,3	69,9	13,1
1998	62,7	69,7	13,0
1999	63,7	71,3	13,1
2000	63,1	72,2	12,8
2001	63,6	73,8	12,8
2002	65,2	75,7	13,0
2003	66,6	76,7	13,1
2004	67,4	77,3	13,2
2005	67,5	77,5	13,1

⁸ 2004 yılına kadar Doğu eyaletlerinden 1,1 milyon kişi Batı eyaletlerine göç etmiştir. Göçler dışında, Batı eyaletlerine güneybirlik çalışmak için gidip gelenlerin sayısı ise üç yüz bin civarında seyretmektedir.

2006	68,2	77,7	13,1
2007	68,7	77,8	13,1
2008	69,1	78,2	13,1

Kaynak: IWH, 2009: 404.

Doğu Almanya, birleşme sonrası 1995 yılına kadar hızlı bir şekilde büyümüş, ancak büyüme hızı ilerleyen yıllarda yavaşlamıştır. Doğu eyaletlerinin bugünkü mevcut büyüme hızıyla devam etmesi halinde, ancak elli yıl sonra Batı eyaletlerindeki kişi başına düşen milli gelir düzeyi yakalanabilecektir. Mevcut ampirik araştırmaların sonuçları, kişi başına düşen milli gelir seviyesinin kısa zamanda eşitlenmesi konusunda iyimser sonuçlar ortaya koymamaktadır. Yakınsama süreci devam etmekle birlikte, bu süreç çok yavaş ilerlemekte ve nüfus yapısındaki değişimlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Doğu eyaletlerinde işsizlik oranları son yıllarda azalmasıyla ve Batı eyaletlerine gerçekteşen göçün durdurulabilmesiyle iyi eğitilmiş kalifiye elemanların Doğu eyaletlerine yönelmesi bölgede büyümeyi olumlu bir şekilde etkileyecektir (IWH, 2009: 407).

Doğu Alman eyaletlerinde üretim maliyetleri oldukça yüksek seyretmiş, ancak son yıllarda imalat sanayinde yeniden Batı eyaletleri seviyesine geriletebilmiştir. Hizmetler sektöründe ise, Doğu Almanya hala yüksek maliyetlerin olduğu bir bölge olma özelliğini devam ettirmektedir (Deutsch, 2007: 288). Diğer transformasyon ekonomilerinde söz konusu olmayan yüksek ücret maliyetleri nedeniyle, Doğu Alman eyaletleri yatırımlar açısından potansiyelinin çok altında bir gelişim göstermiştir.

Yaşanan birçok zorluğa rağmen, yapısal dönüşüm programları Doğu Almanya'da hızlı bir şekilde yürütölme imkânı bulmuş, imalat sanayinde ise yüksek sayılabilecek bir büyüme temposu yakalanmıştır. İmalat sanayinde rekabet yeteneği kazanma yönünde önemli mesafeler alınmış ve zaman içerisinde bu sektör bölgede kalkınmanın motoru olmuştur. Özellikle son dönemde hanehalklarının gelirlerinde yaşanan durağanlaşmadan dolayı, hizmetler sektöründe gelişme oldukça zayıf bir seviyede kalmıştır (Deutsch, 2007: 288).

Sanayi üretiminde bazı yıllar dikkate değer artışlar gerçekteşmiş; ancak, son yıllarda özellikle inşaat sektöründe yaşanan gerileme nedeniyle, toplam büyüme oranı daha düşük bir düzeyde gerçekteşmiştir. Böylece, mevcut büyüme hızı sürdürölme suretiyle, Batı eyaletleriyle oluşan gelir farklılıklarının kapatılması mümkün olmayacaktır. Doğu Almanya'da kişi başına düşen GSYİH seviyesi çalışan nüfus ve toplam nüfus verilerinin alınmasına göre, Batı Almanya'nın yaklaşık %70 ile %80'i arasında bir düzeyde seyretmektedir (Blum, 2008: 217).

Neoklasik teoriye göre, faktör maliyetlerinde sahip olunan avantajlar ve sermaye yoğunluğunun düşük olması nedeniyle, Doğu eyaletlerinin hızla büyümesi gerekirdi. Ancak, bölgeye mahsus bazı özellikler hızlı büyümeyi sağlamaya yetmemiş, aksine Doğu eyaletlerindeki büyüme yavaşlamıştır. Bu bölgelerde sanayii işletmelerinin küçük ölçekli olması ve iktisadi faaliyetlerin daha çok bölge içerisine odaklanması büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Almanya'da ekonomik konjonktürün olumlu seyretmesi ve ülke genelinde hızlı bir iç talep genişlemesi durumunda, Doğu eyaletlerinde de büyüme olumlu bir ivme kazanmaktadır (Krause, 2005: 21-22).

Kamu bütçesinin Doğu eyaletlerinde önemli ölçüde finansman sorunlarıyla karşı karşıya olması, bölgede büyümeye de olumsuz yönde etki yapmakta ve yaşanan ekonomik durgunluk beraberinde vergi gelirlerinde kayıplara neden olmaktadır. Doğu eyaletlerinde vergi gelirlerinin düşük seviyede olması daha çok düşük gelir düzeyi ve işletme sayısındaki azalma ile açıklanmaktadır. Kişi başına elde edilen kamu gelirleri ve yapılan harcamalar açısından değerlendirildiğinde, Doğu eyaletlerinin daha yüksek bir seviyede olduğu görülmektedir. Ancak, Doğu eyaletlerinde kişi başına düşen kamu transferleriyle elde edilen yüksek gelirler, eyaletler arası denkleştirme ve dayanışma fonundan yapılan transferlerle sağlanmaktadır. Bölgeye yapılan transfer harcamaları gelecekte daha da azalacak ve böylece borçlanmanın artması ve yatırımların azalması büyümeyi olumsuz yönde etkileyecektir (Krause, 2005: 22-23).

5.2. İşsizlik

Doğu Alman eyaletlerinin en önemli ekonomik sorunu istihdam piyasalarında gözlenmektedir. Birleşme ile birlikte çalışan sayısı hızla azalmış ancak, zamanla belli bir seviyede tutulabilmiştir. 1993 yılına kadar Doğu eyaletlerinde toplam çalışan sayısı 1/3 oranında gerilemiştir. Bu ölçüde bir istihdam daralması sonrası oluşacak sosyal tepkiler ancak tüm istihdam piyasasını kapsayan politika tedbirlerinin yürürlüğe konulmasıyla ortadan kaldırılabilecekti. 1990'lı yıllarda uygulamaya konulan istihdamla ilgili tedbirler günümüzde eski önemini kaybetmiştir. Ancak, eksik istihdam oranı Batı eyaletleri ile karşılaştırıldığında, Doğu eyaletlerinde hala belirgin bir şekilde yüksek düzeyde seyretmektedir (IWH, 2010: 90).

Diğer taraftan devlet müdahaleleriyle desteklenen yeni istihdam yaratma ve mevcut istihdamın eğitimine yönelik çalışmalar mevcut işsizliğin boyutlarının tam manasıyla anlaşılmasını nemlemektedir. Resmi istatistiklerin gerçeği hangi oranda yansıttığı ise tartışmalıdır. Bazı bölgelerde yeni meslek öğrenenlerin sayısı, o bölgedeki resmi işsiz

sayısına yakın bir seviyede seyretmektedir. Genç nüfus daha geri kalmış yörelere büyük şehirlere veya Batı eyaletlerine göç etmektedir (Betz, 2000: 7). Ancak, azalan nüfusun Doğu Alman eyaletlerinin üretim artış hızını mevcut eksik istihdam düzeyi nedeniyle günümüze kadar önemli oranda etkilemediği ileri sürülmektedir (IWF, 2009: 407).

2009 yılı verilerine göre, Doğu Alman eyaletlerinde toplam işsiz sayısı yaklaşık 1,1 milyon kişi dolayındadır. Batı eyaletlerinde ise yaklaşık 2,3 milyon işsiz bulunmaktadır. Özellikle Doğu bölgelerde toplam işsiz sayısının 2005 yılında 1,6 milyon düzeyinden 2010 yılı başında yaklaşık bir milyon yüz üç bin seviyesine kadar geriletilmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. 2008 yılı işsizlik oranları Batı eyaletleri ile karşılaştırıldığında, Batıda %6,4 düzeyinde iken, Doğu eyaletlerinde %13,1 seviyesi ile yaklaşık iki katı bir düzeyde bulunmaktadır. Son yıllarda uzun dönemli işsizlik oranlarında da azalma kaydedilmiştir. Özellikle 2009 yılında küresel ölçekte yaşanan ekonomik ve finansal kriz, işsizliği olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak kısa dönem çalışma uygulamalarının desteklenmesi, işsizliğin boyutlarının daha da olumsuz bir şekilde seyretmesini engellemiştir (Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, 2010: 22-23; Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung, 2009: 50-51).

Sosyal nitelikli kesintilerin zamana yayılarak azaltılması ücret yan ödemelerini düşürmektedir. Bu durumda vergi indirimi benzeri politikalar çalışanların gelirlerinde net artışlara ve işverenler açısından da maliyetlerin kısılmasına neden olacaktır. Böylece, kayıt dışı kaçak işçi çalıştırmanın çekiciliği de azalacaktır. Alt yapı yatırımları ve eğitim harcamaları için ek kamu harcamaları yapılması ve tüketim harcamalarında önemli kısıtlamalara gidilmesi önerilmektedir (Eggert, 2004: 616-619).

İnşaat sektöründe ortaya çıkan arz fazlası 1995 yılından sonra giderilmeye çalışılmıştır. Ancak, bunun sonucunda 1995-2005 yılları arasında inşaat sektöründe çalışan sayısı altı yüz bin civarında gerilemiş, bu sektördeki işsizler diğer sektörlerde kaydırılamamıştır. Doğu eyaletlerinde 2005 yılı sonu itibarıyla inşaat ve bu sektöre yakın diğer sektörlerde işsizlik oranı %53 seviyesinde gerçekteleşmiş, Batı eyaletlerinde ise bu oran %22 düzeyinde kalmıştır. Aynı şekilde ticaret, gastronomi, ulaşım gibi bazı alt sektörlerde 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren üretim ve istihdam artışı düşük seviyelerde gerçekteleşmiştir (Ragnitz, 2007: 290).

Bu çerçevede unutulmaması gereken husus, birçok uygulamada görüldüğü gibi, ekonomi politikalarının yanlış bir önceliğe sahip olmasıdır. Transfer harcamalarının yaklaşık yarısı sosyal politika nitelikli

alanlara yapılmıştır. Böylece, rekabet yeteneğine sahip işletmeler oluşturulabilmek için kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Sosyal transferlerin artırılması yerine, üretim’e yönelik yatırım harcamalarının sürdürülmesi daha etkili bir politika olacaktır (Ragnitz, 2004: 621).

5.3. İhracat

Batı Avrupa’daki diğer sanayi ülkelerinden farklı olarak, dış ticaret ilişkileri Doğu Almanya’da piyasalarda oluşmuş olan iç bölümü yerine, politik amaçlar doğrultusunda belirlenmiştir. Özellikle döviz temininde yaşanan zorluklar ve girdilerin yeterli derecede tedarik edilemeyeceği gibi gerekçelerle ticari faaliyetler COMECON devletleri üzerine yoğunlaşmıştı. 1980’li yılların sonunda rekabette yaşanan zorluklar ve Doğu Alman markının konvertibilitesinde ortaya çıkan sorunlar nedeniyle, ticaretin ancak %30’u Doğu Bloğu dışındaki ülkeler ile yapılabilmekteydi (IWH, 2009: 415). Bu bağlamda, iki Almanya’nın hızla birleşmesi Doğu eyaletlerin dış ticaret ilişkilerinde önemli sorunlar ortaya çıkarmış ve daha önce mal satılan ülkelere yapılan ihracat miktarı önemli oranda azalmıştır. Ayrıca, gerçekleştirilen Para Birliği erevesinde DM’ye yüksek bir kurdan geçilmiş olması, ihraç mallarının fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Doğu Almanya döneminde döviz temin etmek için Batılı ülkelere yapılan ihracat sübvansiyonlarla desteklenmekteydi. Birleşme sonrası ihracat sübvansiyonlarının kesilmesi, ihracat oranlarını %60 düzeyinde geriletmiştir. Fakat 1990’lı yılların ortasından itibaren Doğu eyaletlerinden yapılan ihracat oranları yeniden hızla artmaya başlamıştır (IWH, 2009: 415).

Birleşme sonrası entegrasyon sürecinde Doğu eyaletlerinin aynı zamanda AB i pazarına yönelmiş olması nedeniyle, ihracatın ülkeler itibarıyla yoğunlaşmasında da önemli değişiklikler gözlenmektedir. 1989 yılında toplam ihracatın yaklaşık 3/4’ Doğu Bloğu ülkelerine yapılırken, bu oran kısa zamanda değişerek 1/4 düzeyine kadar gerilemiştir. 1990’lı yılların ortalarından itibaren Batı Avrupa ve ABD’ye yapılan ihracatın da önemli katkısıyla, yıllık ihracat artış hızı %15’lere kadar yükselmiştir (IWH, 2009: 423-424).

İhracat artışları mal grupları açısından değerlendirildiğinde, özellikle yatırım mallarındaki ihracat artışı dikkat çekecek düzeydedir. Bu mallar örneğin, motorlu taşıtlar, kimyasal mallar, elektro teknik ürünler ve makinelerdir. İmalat sanayinin gelişme dinamikleri dikkat çekecek düzeyde seyretmiştir. Ayrıca, Doğu eyaletlerindeki işletmeler dış pazarlarda önemli ilerlemeler sağlamışlardır. İmalat sanayinde ücret artışlarının 1990’lı yılların ortalarından itibaren yavaşlamaya başlaması ve bunun sonucunda ücret maliyetlerinin düşmesi, ihraç malları fiyatları açısından bir rekabet avantajı ortaya çıkarmıştır. İmalat sanayindeki

büyümenin genel büyüme oranını yeterince etkilememesi ise yukarıda belirtildiği üzere, daha çok inşaat sektöründeki hızlı gerilemeyle açıklanabilir. Bu durum ise, yapısal düzeltmelerin bir sonucu olarak değeriendirilebilir. Böylece kaynak dağılımı piyasa içerisinde daha etkin bir şekilde sağlanmış olmaktadır (Ragnitz, 2004: 620).

Doğu eyaletlerinde gerçekleştirilen ihracat artışlarına rağmen, Batı eyaletlerinin ancak ortalama yarısı kadar bir ihracat artışı söz konusu olmuştur. Krause (2005: 13), Doğu Alman ekonomisinin en önemli probleminin yetersiz ihracat oranları olduğunu ileri sürmektedir. Doğu eyaletlerin ihracat yapmakta yetersiz kalmalarının başlıca nedenleri olarak işletme ölçeklerinin küçük olması ve geleneksel ihracat odaklı üretim yapan imalat sanayi işletmelerinin toplam ortalamanın içinde düşük bir seviyeye sahip olmaları gibi yapısal nedenler gösterilmektedir. Belirtilen yapısal farklılıkların ortadan kaldırılması ise uzun zaman almaktadır (IWH, 2009: 423-424).

VI. BİRLEŞME SONRASI SÜRECİN GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ

1990 yılından günümüze birleşmenin üzerinden yaklaşık yirmi yıl geçmiştir. Uygulanan temel iktisat politikaları açısından değerlendirildiğinde, birleşme sonrası yapılan başlıca politika yanışları literatürde şu şekilde sıralanmaktadır: Ekonomik birleşmenin zorlukları ve maliyetlerinin bütün boyutlarıyla tahmin edilememesi, Doğu Alman markının değişim kurunun Parasal Birlik sonrasında aşırı değerli olarak belirlenmesi, Batı Alman Merkez Bankası'nın (DB) 1990 yılı başlarında uygulamış olduğu yüksek oranlı faiz politikaları, birleşmenin genel bir maliyet denkleştirmesinin kurumlar arasında (örneğin, özelleştirme ve işsizlik ile diğer sosyal harcamalar) yapılmamış olması, Yed-i Eminin faaliyetlerini Berlin'den yürütmesi ve taşraya ulaşmada yetersiz kalınması, vatandaşların ellerindeki mevcut varlıkların sahibinin kim olacağı konusunun birleşme sözleşmesinde yer almamış olması, elinde varlık bulunduranların daha geri planda durmasını ve belirsizlikleri körüklemiştir. Son olarak, uygulanan ücret politikalarının olumsuz etkileri sayılabilir (Hickel vd., 1994: 29-35; Heilemann, 2007: 281-282).

Doğu eyaletlerinde piyasa koşullarının oluşmasına paralel olarak gerçekleşen fiyat artışlarının ücret artışları yoluyla denkleştirilmesinden kaçınılması gerekirdi. Heilemann (2007: 284), iki Almanya'nın birleşmesinde iki temel belirleyici faktör olduğunu ifade etmektedir.

Birincisi, birleşmeyle birlikte Doğu Alman ekonomisindeki kırılmanın derinliğinin yanlış tahmin edilmesi, ikincisi ise piyasa ekonomisinin kısa sürede her Őeyi düzenleyeceğine olan inanışlardır. Kur düzeyinin belirlenmesi, özelleştirme sonrası ortaya çıkan maliyetler, bölgeye yapılan yüksek transferler vb. konular belirtilen iki faktörün doğrudan ya da dolaylı sonuçları olarak değerlendirilmektedir. Heilemann (2007: 284), iki Almanya'nın birleşmesinin temel politikalarının üç dört ay kadar kısa bir sürede belirlendiğini, oysa yıllık olarak hazırlanan devlet bütçesinin bile çoğunlukla on iki ay boyunca tartışıldığını, AB'ye katılımın ise yıllar süren pazarlıklarla gerçekteştiğini ifade etmektedir.

Birleşme sonrası hızlı ücret artışları sağlanarak piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırılması ve Batı eyaletleri ile entegrasyonun gerçekteştirilmesi politikalarının başarısı sınırlı düzeyde kalmıştır. Hükümetler, birçok politika tedbirini uygulamaya koymak suretiyle, alt yapı yatırımlarının geliştirilmesi, istihdam piyasalarına yönelik aktif politikalar, yatırım ve inovasyona yönelik teşvikleri yürürlüğe koyarak, büyümeyi sağlamaya ve böylece işsizlik oranını azaltmaya çalışmışlardır (Berthold vd., 2005: 81).

Unutulmaması gereken diğer bir nokta ise, Batı eyaletleri ile olan yakınsama sürecini hızlandıracak bir taslak planın olmamasıdır. Para Birliği sonrası yukarıda belirtildiği üzere değişim kurunun yüksek düzeyde belirlenmesi ve bunun Doğu Almanya'nın rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemesi birçok iktisatçı tarafından eleştirilmiştir. Ancak, o güne kadar düşük fiyatla üretilen Doğu Alman malları yeniden oluşan piyasa koşulları içerisinde hızlı bir Şekilde pazarlama imkânı bulabilecekler miydi? Ayrıca, vadeli mevduat hesaplarındaki denkleştirmeler esnasında kur değişimleri nedeniyle (yaklaşık elli milyar DM düzeyinde) reel gelir kayıplarının olduğu da ileri sürülmektedir (Heilemann, 2007: 283).

Yapılan önemli miktarda transfer harcamalarına rağmen, Doğu ve Batı eyaletlerinde hayat standartlarının eşitlenmesi gerçekteştirilememiş, hatta bazı alanlarda durum başlangıçtan daha olumsuz bir noktaya gelmiştir. Vatandaşlar arasında Doğu eyaletlerine yapılan transfer harcamalarının miktarı zaman içersinde sorgulanmaya başlanmıştır. Bazı yazarlar Doğu Almanya'nın kendi haline bırakılması görüşünü dahi dile getirmişlerdir. Ancak, bu politika önerileri siyasal kaygılar nedeniyle uygulama alanı bulamamaktadır. Doğu eyaletler, Batının finansal desteğine öngörülemeyen bir zamana kadar ihtiyaç duymaya devam etmektedir. Diğer yandan, yakınsama sürecinin yavaş ilerlemesine rağmen, belirli düzeyde bir entegrasyonun sağlandığı da söylenebilir.

Tablo 2, bazı makro göstergeler açasından Doğu eyaletlerinin, 2000 ve 2008 yılları sonu itibarıyla, Batı eyaletlerinin yüzde (%) olarak ne

kadarı düzeyinde olduğunu göstermektedir. Özellikle ihracat oranları ve sermaye stoğu/çalışan sayısı oranı 2000 yılından 2008 yılına kadar önemli sayılabilecek gelişmeler kaydetmiştir. Gerek kişi başına düşen GSYİH oranı ve gerekse verimlilik oranlarında da Batı eyaletlerinin seviyesine yükselme açısından ele alınan dönemde az da olsa olumlu bir mesafe kaydedilmiştir.

Tablo 2: Doğu Eyaletlerinin Batı Eyaletlerine Olan Yakınsama Düzeyi % (2000-2008) (Batı Almanya Değerleri 100 Olarak Kabul Edilmiştir)

	2000 (%)	2008 (%)
GSYİH/Nüfus	67	71
Verimlilik	75	79
İhracat Oranları	56	72
Sermaye Stoğu/Çalışan Sayısı	78	84

Kaynak: Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung, 2009: 5.

Ancak, birleşme sürecinde farklı politika alternatiflerinin yürürlüğe konulması mümkün olabilirdi. En etkili politika alternatifi olarak henüz birleşme gerçekleşmeden Doğu Almanya vatandaşlığının Batı Almanya tarafından kabul edilmesinin gerektiği gösterilebilir. Doğu Almanya Hükümetleri, sürekli olarak bunu talep etmiş, ancak bu talep uygulamaya geçememiştir. Böylece, Avusturya ile olan ilişkilerde veya diğer komşu ülkeler Polonya veya Çekoslovakya'da olduğu gibi, farklı iki ülke vatandaşlığı söz konusu olacaktır. Doğu Almanya'da işgücünün ucuz olması, coğrafik olarak yakınlık ve işgücü eğitiminin nispi olarak yüksek olması yatırımcıları bölgeye çekecekti. Ücretler, maliyetler ve fiyatlar önce değişmeden kalacak ve zaman içerisinde tedrici olarak uyum sağlanacaktı. İşsizlik oranları Doğu Almanya'daki işgücü talebi nedeniyle, düşük seyredecek ve reel ücretler de zaman içerisinde artacaktı. Doğu ve Batı Alman markları arasında 1/1 şeklinde bir değişim kurunun benimsenmiş olması, ücretlerin hızla artması sonucunu doğurmuş ve özel yatırımcılar için Doğu Almanya yatırımlar açısından çekiciliğini kaybetmiştir. Mevcut kamu işletmeleri yeni yatırımlarla desteklenmiş olsa bile vergi avantajları ve diğer sübvansiyonlar olmaksızın yeniden belirlenen yüksek ücret seviyesinden üretimlerini sürdürmeleri mümkün olamamıştır (Betz, 2000: 8).

VII. SONUÇ

Birleşme öncesi gerçekleştirilen Para Birliği, Doğu Almanya ekonomisinin rekabet yeteneğini adeta bir gecede ortadan kaldırmıştır. Birleşme sonrası entegrasyon süreci değerlendirildiğinde, birçok makro gösterge açısından olumlu gelişmeler kaydedilmekle birlikte, Batı eyaletleri ile aradaki gelişmişlik farkının hala önemini koruduğu görülmektedir. Ücretler, faizler ve kurlarda gerçekleşen yakınsamaya ve piyasa ekonomisi açısından Doğu eyaletlerinde aynı çerçeve koşulların hakim olmasına rağmen, hedeflenen tam entegrasyon düzeyine ulaşılamamıştır. Bölgeden kalifiye eleman göçü ve nüfus yapısında ortaya çıkan yaşlanma nedeniyle üretim verimliliği olumsuz yönde etkilenmekte, bu durum ise sosyal transfer harcamalarının artmasına sebep olmaktadır. Düşük ücret verimliliği ve yüksek işçilik maliyetleri Doğu Almanya'da ekonomik durumun karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır.

Birleşme sonrası olumsuz sayılabilecek kur politikası uygulamalarına rağmen, daha uygun bir ücret ve sübvansiyon politikası yürürlüğe konularak, bölgenin rekabet yeteneği devam ettirilebilirdi. Doğu eyaletlerinde gözlenen hızlı ücret artışları, bölgedeki emeğin işveren ve yabancı sermaye açısından çekiciliğini giderek azaltmıştır. Yapılan sübvansiyonlar ile bölge desteklenmiş ve özelleştirmelerden mucizeler beklenmiştir. Özelleştirilen işletmelerin çok azı Doğu Alman girişimciler tarafından yönetilebilmiştir. Böylesine önemli bir transformasyon süreci, kuşkusuz güçlü Batı Alman devlet desteği ve özel sektör sermayesi olmadan gerçekleştirilemezdi. Mevcut işsizlik sigortası, emeklilik ödemeleri veya yapılan diğer sosyal transfer harcamalarıyla radikal sayılabilecek Doğu Almanya özelleştirmelerine karşı oluşacak toplumsal tepkiler en aza indirilmiştir. Ayrıca, sosyal nitelikli transfer harcamaları ve yapılan diğer teşvikler, bölgenin Batı eyaletleri ile entegrasyonunu gerçekleştirme yönünde önemli bir fonksiyon yerine getirmiştir. Ancak, bölge dinamiklerinin yeterince harekete geçirilmesi sağlanamamıştır.

Doğu ve Batı eyaletleri arasındaki gelişmişlik farklılıkları sadece makro ekonomik büyüklükler olarak değil, sektörel ve bölgesel yoğunlaşma şeklinde de kendini göstermektedir. Doğu eyaletlerinin ekonomik az gelişmişlikleri daha çok kendi bölge koşullarına mahsus, örneğin, ulaşılabilirlik, beşeri sermaye gibi nedenlerden kaynaklanmıştır. Bölgeden özellikle genç ve eğitimli nüfusun göç etmesi, ekonomik kalkınmayı daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, Doğu eyaletlere yapılan teşvikler devam ettirilmektedir. Ancak, teşviklerin mümkün

olduğunca hızlı büyümeyi gerçekleştiren sektörlere ve alt alanlara yoğunlaşması gerekir. Eğitim ve araştırma kuruluşlarının desteklenmesi bölgede kıt olan beşeri sermayenin yerel ekonomi için gerekli koşulları sağlamasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, bölgeler arasında entegrasyonu hızlandıracak örneğin, sağlık hizmetleri ve turizm gibi hizmet sektörü alanlarında yatırımlar srdrlmelidir.

KAYNAKA

- Berthold, N. ve Fricke, H. (2005), "Mehr institutioneller Wettbewerb in Deutschland-Wirksame Hilfe für die neuen Bundesländer", *List Forum*, Band 31, Heft 1, pp. 76-103.
- Betz, T. (2000), "10 Jahre keine Einheit-Ein Kompendium wirtschaftspolitischer Fehler", *Zeitschrift für Sozialökonomie*, Jg. 37, Dezember, pp. 2-19.
- Blum, U. (2008), "Der lange Schatten des Sozialismus: Folgen für die Wirtschaftspolitik in Ostdeutschland", *List Forum*, Band 34, Heft 3, pp. 216-229.
- Blum, U. ve Scharfe, S. (2002), "Die Transformation in Ostdeutschland als entwicklungs-ökonomisches Phänomen", *List Forum*, Band 28, Heft 4, pp. 48-69.
- Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung (2009), Jahresbericht der Bundesregierung zum Stand der Deutschen Einheit 2009, Juni.
- Deutsch, G. K. (2007), "Der Aufbau Ost'-eine Zwischenbilanz im Jahr 17 der deutschen Einheit", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 5, pp. 284-289.
- Von Dohnanyi, K. (2004), "Das Problem Ostdeutschland-Die Empfehlungen des Geschpraechkreises Ost", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 10, pp. 611-614.
- Eggert, R. (2004), "Aufbau Ost-ist der Osten das Fieberthermometer für den kranken Westen?", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 10, pp. 615-619.
- Ehrentraut, Ol. ve Fetzer, S. (2003), "Wiedervereinigung, Aufholprozess Ost und Nachhaltigkeit", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 4, pp. 260-264.
- Heilemann, U. (2007), "Illusionen, Irrtümer oder Fehler? Ein kurzer Blick zurück auf die Deutsche Einigung", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 5, pp. 279-284.
- Hickel, R. ve Priewe, J. (1994), Nach dem Fehlstart ökonomische Perspektiven der deutschen Einigung, Fischer Verlag, Frankfurt am Main.

- Hülkamp, N. (2007), "Blühende Landschaften oder leere Einöde?- Demografische Probleme in den neuen Bundesländern", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 5, pp. 296-301.
- Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung (IAB) (2010), Ausgabe Nr. 7, <http://doku.iab.de/arbeitsmarktdaten/arbeitslosigkeit.pdf> (29.07.2010 tarihi itibariyle).
- IWH (Institut für Wirtschaftsforschung Halle) (2009), *Wirtschaft im Wandel, 20 Jahre Deutsche Einheit, Teil 1*, 15. Jg., Heft 10.
- IWH (Institut für Wirtschaftsforschung Halle) (2010), *Wirtschaft im Wandel, 20 Jahre Deutsche Einheit, Teil 2*, 16. Jg., Heft 2.
- Klenk, J. ve Philipp, C. (Edi.) (1994), *Privatisierung in Transformations- und Entwicklungsländern: Strategien-Beratung-Erfahrungen*, Wiesbaden.
- Krause, T. (2005), *Gesamtwirtschaftliche Aspekte des Aufbau Ost*, Otto-Brenner-Stiftung, Nr. 41, Frankfurt am Main.
- Koschyk, H. (2010), "Erfolgreiche Konsolidierung in der Vergangenheit- Finanzpolitische Herausforderungen in der Zukunft", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 6, pp. 361-365.
- Lammers, K. (2004), "Problemregion Ostdeutschland-was ist zu tun?", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 10, pp. 623-626.
- Lang, C. ve Müller, R. (2002), "Bleibt Ostdeutschland eine 'Old Economy'?-eine Umfrage zur Einschätzung der Fachkraeftesituation", *List Forum*, Band 28, Heft 2, pp. 189-207.
- Paqué, K.-H. (2010), "Vom Aufbau Ost zur Werkstatt Ost: Eine wirtschaftliche Zwischenbilanz der Deutschen Einheit", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 6, pp. 355-358.
- Ragnitz, J. (2004), "Für mehr Ehrlichkeit beim Aufbau Ost", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 10, pp. 620-623.
- Ragnitz, J. (2007), "Strukturunterschiede zwischen Ost- und Westdeutschland als Rechtfertigung besonderer Förderung", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 5, pp. 289-295.
- Schröder, Klaus (2004), "Ein Stat-zwei Gesellschaften: Deutschland 14 Jahre nach der Vereinigung", *Wirtschaftsdienst*, Nr. 10, pp. 627-634.
- Sinn, H.-W. (2005), *Ist Deutschland noch zu retten? 1. Auflage*, Ullstein Buchverlage, München.
- Steding, R. (2005), *Das Treuhandrecht und das Ende der Privatisierung in Ostdeutschland- Ein Rückblick*, Heft 11, Wismarer Diskussionspapiere.
- Vesper, D. (2006), *Entschuldigungsinitiative Ost? Eine Bewertung der Finanzpolitik in Ostdeutschland*, OBS-Arbeitsheft 46, November, Frankfurt am Main.

Ziegler, A. (2005), Aufbau Ost und die Rolle der F6rderpolitik, Otto-Brenner-Stiftung, Nr. 43, Frankfurt am Main.